

HRVATSKO GLUMIŠTE

LAUREATI OBLJETNICE SJEĆANJA FELJTON TEME NAGRADA HG FESTIVAL GLUMCA FESTIVALI PREMIJERE ARHIV IMPRESSUM Q

Feljton: Baletni plesači između scenske bajke i surove realnosti – izazovi teške umjetničke profesije 4.

Stereotipi, predrasude i realnost baletne profesije u Hrvatskoj

Ako je nekoć balet bio prepoznat kao ženska umjetnost, danas je sve jasnije da je to umjetnost obaju spolova koja od muških plesača zahtijeva velik stupanj stupanj snage, tehnike, hrabrosti i identitetske sigurnosti. A mladi baletani koji danas ulaze u sustav možda više nemaju potrebu objašnjavati se kao njihove prethodne generacije

HNK u Zagrebu, Adolphe Adam; Giselle, Tomislav Petranović (Albrecht)

radovi iz područja psihologije izvedbenih umjetnosti – uključujući analize Ane Nordin-Bates, potvrđuju da su takvi stereotipi prisutni globalno, bez obzira na kulturni kontekst. Hrvatska, dakako, nije iznimka: percepcija muškog plesača oblikuje se pod utjecajem istih obrazaca koji su Risneru i drugima poslužili kao empirijska osnova.

Upravo su hrvatski baletani kroz medijske intervjuje potvrdili da su početci često obilježeni razlikom između onoga što balet zahtijeva i načina na koji ga društvo doživljava. Tomislav Petranović, nacionalni prvak Baleta HNK u Zagrebu, u više je razgovora kroz godine spominjao da je odrastao u okruženju u kojem je njegov izbor bio neobičan, jer se od dječaka očekivalo da odaberu sportove poput nogometa. Nije govorio o pojedinačnim incidentima niti o dramatičnim iskustvima, nego o atmosferi u kojoj se iza jednostavnog pitanja „čime se baviš?“ uvijek krila određena doza iznenađenja. Nije to bila zlonamjernost, nego nesklonost razumijevanju da je balet – za dječaka jednako kao i za djevojčicu, ozbiljan, zahtjevan i profesionalan put.

Piše: Zlatko Vidačković

24.11.2025. – U hrvatskim baletnim školama već se desetljećima ponavlja isti prizor: u razredu stoji dvadesetak djevojčica i tek poneki dječak. Ta neravnoteža nije tek statistički podatak, nego temelj razumijevanja kako se u Hrvatskoj gradi muška baletna karijera i s kakvim se društvenim očekivanjima mladi plesači susreću. Nastavnici u zagrebačkoj Školi za klasični balet javno su govorili o tom problemu: dječaci su manjina, često dolaze u sustav kasnije od djevojčica, a u nekim generacijama nema ih gotovo uopće. Takav omjer nosi posljedice koje su vidljive godinama kasnije, u samim ansamblima, gdje se dio muških uloga popunjava plesačima iz inozemstva.

Predrasude prema muškarcima u baletu dokumentirane su i u međunarodnoj literaturi. Plesni pedagog Doug Risner opisuje u nizu istraživanja da mladi plesači od osnovne škole nadalje susreću niz stereotipa: balet se smatra ženskim područjem, dječake se odvraća podsjećanjem na prikladnije sportove, a njihova se tjelesna pripremljenost često pogrešno podcjenjuje. Europski i američki

I profesionalna dinamika u hrvatskim kazalištima odražava taj obrazac. Budući da u školama ima malo dječaka, mladi muški plesači često ranije ulaze u ansamble i ranije dobivaju prilike, ne toliko zbog protekcije koliko zbog potrebe. Pritom se od njih očekuje iznimna fizička spremnost: muške baletne uloge, osobito u klasičnom repertoaru, zahtijevaju snagu, visoke skokove, izdržljivost i preciznost partneriranja. To je u oštrom kontrastu s popularnim stereotipom baleta kao nježne umjetnosti. Za ambicioznoga mladog plesača taj je nesrazmjer dvojak: publika u njemu možda vidi eleganciju, dok njegovo tijelo svaki dan prolazi trening usporediv s vrhunskim sportom.

Pedagoški radovi u Hrvatskoj i inozemstvu upozoravaju da upravo taj jaz – između stvarne fizičke zahtjevnosti i pogrešne društvene percepcije, stvara pritisak na mlade plesače. Ne zato što je balet stigmatiziran, nego zato što se njegova kompleksnost često ne razumije. U Hrvatskoj se to osobito vidi u manjim sredinama gdje baletna kultura nije redovito prisutna; ondje mladi plesači nerijetko biraju šutnju o svojoj umjetnosti, ne zato što se stide, nego zato što ne žele ulaziti u objašnjavanja.

No posljednjih desetak godina i u Hrvatskoj se događa polagana promjena. Javna vidljivost baleta sve je veća, a u televizijskim emisijama, obrazovnim programima i medijskim priložima muškarci u baletu sve se češće predstavljaju kao sportaši i umjetnici istodobno. Pojavljuju se i dokumentarni sadržaji koji prikazuju treninge, pripreme za predstave i fizičku snagu potrebnu za izvođenje klasičnog repertoara. Time se ispravlja slika koja je desetljećima bila pojednostavljena i sentimentalizirana.

Iz perspektive baletnih ansambala, položaj muških plesača danas je dvostruk: s jedne strane, društvene predrasude su znatno slabije nego prije dvadeset ili trideset godina; s druge, tragovi starijih stereotipa i dalje se povremeno pojavljuju, osobito u razdoblju kada se dječaci tek odlučuju za balet. Ali jednom kada uđu u profesionalni svijet, njihova se pozicija bitno mijenja. Muški plesači ne samo da su neophodni u ansablama, nego i nose repertoar, partneriraju u najzahtjevnijim ulogama i često postaju ključni članovi ansambla već u ranim dvadesetima.

Zizi Jeanmaire i Veseljko Sulić, *Cyrano*, Zagreb, 1959.

Coppélia, premijera 3. prosinca, Zagreb, 1994.

U tom smislu, pitanje *muškarca u tajicama* više nije pitanje tabua, nego pitanje transformacije jednog kulturnog naslijeđa. Stare predodžbe još uvijek postoje, ali njihova se snaga smanjuje kako se povećava vidljivost baleta, profesionalnost nacionalnih ansambala i medijska prisutnost plesača. Hrvatski baletni umjetnici pokazali su da se profesionalnost i predanost probijaju kroz stereotipe, pa čak i kada se oni ne mijenjaju istom brzinom kao umjetnički standardi.

Ako je nekoć balet bio prepoznat kao *ženska umjetnost*, danas je sve jasnije da je to umjetnost obaju spolova koja od muških plesača zahtijeva velik stupanj snage, tehnike, hrabrosti i identitetske sigurnosti. A mladi baletani koji danas ulaze u sustav možda više nemaju potrebu objašnjavati se kao njihove prethodne generacije; njihov rad sve češće govori sam za sebe, a društvo sve bolje sluša.

Hrvatski balet iznjedrio je niz izvanrednih interpretatora, karizmatičnih solista i tehnički iznimno zrelih umjetnika. Od klasičnog razdoblja, preko modernističkih iskoraka, do suvremenih koreografskih estetika, muški su plesači ostavili duboke tragove: od onih koji su formirali poslijeratnu estetiku, preko plesača koji su obilježili zlatno razdoblje domaćih baletnih scena, do umjetnika koji su karijeru izgradili u najjačim europskim kompanijama. Uspjesi plesača poput Milka Šparembleka – čija je koreografska vizija obilježila međunarodni baletni prostor, samo su početak dugačkog niza. Tu su i snažne, disciplinirane generacije plesača koje su afirmirale točno ono što se stereotipno poriče: snagu, izdržljivost, tehničku kompleksnost, karizmatiku scensku prisutnost. Od plesača koji su oblikovali repertoare zagrebačkog i splitskog Baleta, do umjetnika koji su karijeru nastavili u Parizu, Portugalu, Austriji, Njemačkoj ili u najvećim koreografskim centrima – ta linija nikada nije bila krhka, nego upravo suprotno: robusna, međunarodno prepoznata i trajna.

U plejadi najznačajnijih hrvatskih muških baletnih plesača u povijesti su, počevši s tridesetima: Antun Vujanić (koji je plesao sa Slavenskom), Kazimir Kokić, Josip Kavur, Josip Krameršek, Oskar Harmoš, a zatim u pedesetima Nenad Lhotka, Frane Jelinčić, Zvonimir Podkovac, Veseljko Sulić, Milko Šparemblek, Miljenko Banović, Petar Dobrijević, Ivica Sertić, Marijan Jagušt, Hrvoje Ježić, Drago Boldin, Jozo Borčić, Željko Prebil, Ladislav Sertić, koji su uglavnom nastavili karijeru u inozemstvu. Sedamdesetih se afirmiraju Damir Novak, Stane Leben, Marin Turcu, Mliljenko Vikić, Dinko Bogdanić, Mladen Drakulić, Štefan Furijan, Juraj Mofčan, a potom i Ostoja Janjanin, Dubravko Kolšek, Sorin David, Ilir Kerni i Svebor Sečak. U novijoj povijesti treba istaknuti plesače poput Staše Zurovca, Tomislava Petranovića, RONALDA SAVKOVIĆA i LEONARDA JAKOVINE, a u Hrvatskoj su dugoročno ostali i George Stanciu (od 1999., odmah nakon diplome) i Guilherme Gameiro Alves (od 2011.). Riječ je o širokom, višedesetljetnom nizu umjetnika koji su rušili stereotipe mnogo prije nego što je hrvatska javnost uopće imala priliku shvatiti koliko je zahtjevna muška baletna profesija. Njihove karijere predstavljaju najbolji dokaz da snaga i balet nisu suprotnosti, nego jedni drugima uvjet.

Ova povijest, bogata, razgranata i nažalost premalo dokumentirana u širem javnom prostoru, pokazuje koliko su stereotipi o baletu površni i lišeni stvarnog uvida. Balet je profesija koja spaja fizičku izdržljivost, tehničku dosljednost, mentalnu stabilnost i umjetničku suptilnost. U muškom baletu taj spoj postaje gotovo simboličan: snaga i elegancija ne postoje jedna bez druge. Hrvatska tradicija to potvrđuje u kontinuitetu već sedamdeset godina.

Zbog toga je važno naglasiti ono što se često prešućuje: hrvatski balet ima svoju mušku povijest, svoju liniju velikana, svoje soliste, koreografe i pedagoge koji su oblikovali ne samo nacionalnu scenu, nego i međunarodnu. Ta povijest nije fusnota, nego temelj. A tek kad se ona jasno ispriča, prestaje biti mjesta za stereotipe i počinje razumijevanje stvarne širine, ozbiljnosti i profesionalne težine baletne umjetnosti u Hrvatskoj.

©Zlatko Vidačković, Hrvatskoglumiste.hr, objavljeno 24. studenog 2025.

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti. Dozvoljeno prenošenje sadržaja uz objavu izvora i autora.